

Turbuly Lilla

Más világok

(Parti Nagy Lajos: Ibusár
– Felnőtt bemutató a zalaegerszegi
Griff Bábszínházban)

„Kovács Olga
Sárbogárdi
Jolánja
haragszik
a világra...”

A bábszínház sokunk emlékezetében a gyermekkorral, az akkor látott hagyományos bábszínházi előadásokkal fonódik össze. Azokazonban, akik kisgyermekesszülökként vagy egyszerűen csak örökgyerekként rendszeresen járnak oda, egyre gyakrabban találkozhatnak a színház és a bábszínház ötöző előadásokkal, és tapasztalhatják, hogy lassan már a bábszínházakat eltakaró paraván mögötti-fölötti hagyományos játéktípus számít kivételnek. Megfigyelhető az is, hogy a bábszínházak szeretnék megnyerni a felnőtt nézőket olyan darabokkal, amelyek a gyerekek mellett nekik is, vagy elsősorban nekik szólnak. Ezek a törekvések érhetőek tetten a Griff Bábszínház új bemutatóján, az *Ibusáron* is.

Parti Nagy Lajos először szerzőként teremtette meg Sárbogárdi Jolánt, mégpedig *A test anyala* című, a színes-szerelmes füzetregények paródiájának szánt kisregénye fiktív szerzőjeként. Ahogy azt a premier előtti estén, a *Meseszalon* vendégeként a szerző elmondta, a „habszódianak” nevezett írás kiindulópontját egy valahol olvasott, rosszul egyeztetett kifejezés adta, amit mindjárt fel is használt a kezdőmondatban: „Margittay Edina még soha nem volt egymáséi.” A szerzőből aztán főhőst teremtett, amikor először rádiójáték formájában, majd színdarabként megírta az *Ibusárt*. A darabot 1992-ben mutatták be Debrecenben, Pinczés István rendezésében, az azóta eltelt tizennyolc évben pedig további huszonhét-huszonnyolc (a pontos számot a szerző sem tudta megmondani) színház tűzte műsorára, így bízást mondhatjuk, hogy az egyik legtöbbet játszott kortárs magyar mű érkezett meg most a Griff Bábszínházba. Mégpedig annak az eredeti, nem pedig a szintén gyakran játszott monodrámá változata. Valamiben azonban mégis első a zalaegerszegi előadás. Az *Ibusárt* ugyanis még sosem adták elő bábszínházban.

Pedig a „huszerett” szinte kínálja magát a „zenés-bábos” feldolgozásra. A történet szerint ugyanis a negyven felé közeledő Sárbogárdi Jolán egy isten háta mögötti falu, Ibusár vasútállomásán áruja a menetjegyeket. A fásult hétköznapi, anyuka koleszterin- és kalóriadús főztje, valamint az állomásfőnök kitaró, ám annál terhesebb udvarlása elől a saját maga álmodta világba menekül, vagyis operettet ír *A Bajkhállóy huszármente* címmel. Az *Ibusár*-feldolgozások egyik alapkérdése, hogy ezt a két világot – az ibusári rögvalóságot és az elképzeltet – hogyan választják el egymástól. Erre a kérdésre ad frappáns választ ez az előadás azzal, hogy a valóságot valós szereplőkkel, az álmok világát ellenben bábokkal jeleníti meg. Mégpedig úgy, hogy a színpadot egy méretes, a nézőtér felé lejtő asztalszerű dobogó uralja. E mögött üli végig az utolsó jelenet kivételével az egész előadást Sárbogárdi Jolán. Az asztal lapjába hosszú, vékony réseket vágta, ezekből bújnak elő a csaknem kétdimenziós, fényes, csillogó papírruhákba öltöztetett bábok, mégpedig úgy, hogy a térbeliséget azzal érzékeltetik, hogy a hozzánk közelebbi vagy a tőlünk távolabbi résben bukkan fel az adott bábszereplő. A színpad előterében fazekakat, lábasokat láthatunk (az egyikből még egy báb is előugrik), ez anyuska birodalma, és a vasútállomás mellett a darab másik realista helyszíne: a konyha. A Florica Malureanu által megteremtett tiszta, átlátható látványvilág hozzásimul a rendezői szándékhoz. Ugyanakkor a színpad jelentős részét lefedő asztal (ami jelen esetben a paraván szerepét is betölti) nem hagy túl sok teret a mozgásnak, és hozzájárul az előadás statikusságához.

Sárbogárdi Jolánt persze elsősorban nem a díszlet, hanem a rendező, Lőrincz Zsuzsa kényszeríti mozdulatlanságra, látványszinten is hangsúlyozva a

főszereplő eseménytelen, a mindennapi rutinba ragadt életét, ahonnan az álmok és az operett világa kínál csak menekülést. A kettősséget a jelmez is hangsúlyozza, igaz, erre csak akkor derül fény, amikor az egészen addig csak deréktól fölfele látott, és ott unalmas kék vasutas egyenruhát viselő Jolán végre kijön az asztal mögül, akkor azonban annál kontrasztosabb, már-már frivol látvány az egyenblúzhhoz és egyenzakóhoz képest a miniszoknya és a combját hátul csupaszon hagyó harisnya. A hangosbemondó segítségével Ibusár gyanútlan közönségének közvetített előadásig a valóság uralja a képzeletet, az embernagysághoz képest talán kétarasznyi bábok azonban az operettközvetítés idejére életnagyságúra, sőt, annál egy kicsit nagyobbra nőnek, így érzékeltetve a két világ erőviszonyainak megváltozását, legalábbis Sárbogárdi Jolán fejében, aki az örült transzhoz nagyon közeli állapotban rohangál az általa teremtetett hősök között. Kítörési kísérletét elcsendesedett sírdogálás követi, vigasztalója pedig nem Misi, a Jolánt évekkel ezelőtt elhagyó kalauz-Casanova, sem Guszti, a nemszeretem udvarló, hanem a hegedűs lány (Varga Veronika), a művészet és a szépség megtestesítője, vagyis mindazé, amire Jolán is vágyik. Ők ketten keretbe foglalják az előadást, hiszen a nyitóképben a színpad két szélén ülnek, háttal a nézőknek, a záróképben pedig egymás mellett kuporognak, szemben velünk.

Arra, hogy miért állították olyan sokszor színpadra az *Ibusárt*, a darab egyéb kvalitásai mellett az is magyarázatul szolgálhat, hogy igazi jutalomjátékot jelent a női főszereplőnek, és nem csak a monodráma változatban, hanem az eredeti verzióban is. Parti Nagy Lajos az említett beszélgetésben elárulta, hogy bár maga nagyon sokféle Sárbogárdi Jolánt el tud képzelni, lelki szemei előtt a darab megírása közben Bodnár Erika jelent meg és Csákányi Eszterrel is szívesen megnézte volna. Kovács Olga egy évtizeddel fiatalabb a szöveg szerint 38 éves Sárbogárdi Jolánnál és nem is akar idősebbnek látszani. Ez pedig az a szerep, ahol ez a tízéves különbség módosítja a karakter súlyát. Egyszerűen más élethelyzet más kifutási lehetőségekkel, ha egy 28 éves, miniszoknyás, csinos nő álmodozik, jár a felhők között és borong a lelécelt Misije miatt, mint ha egy 38 éves, előnytelenebb külsejű nő teszi

ugyanazt. Tegyük azonban hozzá, hogy maga a szerző is megadja a lehetőséget a fiatalításra vagy az öregítésre, amikor így írja le a főszereplőt: „Nem szép, nem csúnya. Egy lestrapált, kortalan, nagyjából negyven éves nő. Illetve húsz. Illetve hatvan.” Kovács Olga Sárbogárdi Jolánja haragszik a világra azért, amilyen és haragszik saját magára is, hogy nem tud innen kiszakadni. De ez a sértett, dühös alapállás sem akadályozza meg abban, hogy tárgyilagos, éles szemű kritikus legyen környezetének, sőt, saját magának is. Nem áll tőle távol az időnként kesernyés irónia, önirónia sem. Jól használja a darab egyik meghatározó jellegzetességét, a nyelvi humort, a félrehordó szókapcsolatokat, vonzatokat. Ha egy kis hiányérzet marad bennünk az alakítás súlyát, a darabban kétségkívül benne rejlő tragikumot illetően, az részben a már említett életkori különbségből adódik.

Ecsedi Erzsébet anyuskája az a fajta asszony, aki csak ebben a szerepében létezik és látszik, csak ennek él, birodalma a konyha, egyetlen témája a gyermeke. Ő az, aki feltétel nélkül hisz lányá tehetségében, de ha véletlenül mégsem hinne, akkor is kötelességének érezné, hogy higgyen. A szombathelyi színház vendégművésze, Szabó Tibor ízzel-túzzal játssza a bátorságot csak az italból merítő, különben kibírhatalanul udvarias, kedélyeskedő Vargányai Gusztit. Hiába visel azonban vasutas sapka helyett huszárcsákóra emlékeztető fejedőt, ő azt az elérhető, csodátlanított, kisszerű életet képviseli, ami elől Jolán az operettvilágba menekül. Szilinyi Arnold kacskias bajszerű, csélcsep jegyvizsgálóként csak egy villanásra jelenik meg a színen, azt a határozott gyanút keltve a nézőben, hogy akkor tette a legjobbat Jolánnal, amikor huszárosan kilépett az életéből, mert így legalább a rövidke boldogság illúzióját otthagya maga után.

A premieren nem volt teljesen telt ház, ami azt jelzi, hogy a Griff Bábszínháznak meg kell majd küzdeni a felnőtt előadások ismertté tételéért és elismertetéséért. Ez a következetesen végiggondolt, szépen felépített, ötletekben sem szűkölködő előadás mindenképpen jó kezdőlépés ezen az úton. Remélhetőleg néhány év elteltével a színházszerető közönség ugyanolyan magától értetődő természetességgel ül majd be ide, mint a „rendes” színház előadásaira.